

ЖОЛДАУ ЖҮГІ

ЭКОНОМИКАҒА СЕРПІН БЕРЕТІН ЖЕТІ БАҒЫТ

Президент Қасым-Жомарт Тоқаевтың кезекті «Әділетті Қазақстанның жаңа экономикалық бағыттары» Жолдауының басым бөлігі елімізде қордаланып қалған әлеуметтік-экономикалық және саяси мәселелерге назар аударылды.

Солардың ішінде мына тармақтарды ерекшелеуге болады:

- мемлекеттік органдардың дербестігі мен жеделдігін арттыру үшін мемлекеттік басқару жүйесін реформалау;

- стратегиялық жоспарлау, бюджеттік жоспарлау, бюджеттің атқарылуы, мемлекеттік сатып алу жүйелерін, оның ішінде блоктық бюджетті оңайлату;

- барлық инфрақұрылымды жаңарту (жарық, жылу, су, газ, жолдар);

- мемлекет пен бизнес арасындағы ұзақ мерзімді тетіктерге көшу (тарифтер, салықтар, оффтейк, келісім-шарттар) және дамыған елдер моделі бойынша ақылға қонымды протекционизм тұжырымдамасына көшу;

- жаңа салалардың ашылуы, жаппай геологиялық барлау, сирек жерді игеру және қайта өңдеу;

- су ресурстары мен энергияны үнемді басқару;

- 2029 жылға қарай ЖІӨ-нің екі еселенуі.

2022 жылы жалпы ішкі өнім 225 млрд. долларды құрады, яғни 7 жылда екі есе-

лену болжануда. Бұл номиналды ЖІӨ жылына 10%-ға өсуі керек дегенді білдіреді, бұл көрсеткіштерге қол жеткізу қиын емес, әсіресе қазіргі экономиканың экстенсивті өсу кезеңінде (қарапайым тілмен айтқанда, шешілмеген мәселелер тобы бар). Әрбір мәселені шешу ЖІӨ өсімін арттырады. Барлық негізгі мәселелер шешіліп, экономика қарқынды өсу кезеңіне өткенде өсу қиынырақ болады. Сонымен қатар, біздің экономикамызда екі таңбалы сандармен өсу оңайырақ. Бізден 100 есе үлкен Қытай жыл сайын 30 жылға жуық екі таңбалы қарқынмен өсті.

Жолдауда геологиялық барлау туралы көп айтылды. Яғни, енді өз қаражатының есебінен барлау жүргізетіндерді салықтан босатады. Бұрын барлау кезеңінде салық салынатын. Алдағы 6 жылда 700 мың шаршы шақырым (ел аумағының 25%) барлау көзделеді. Соңғы 40 жылда геологиялық барлау эпизодтық сипатқа ие болды және барлық дерлік геологиялық карталар кеңестік кезеңге жатады. Егер салық-

тардан босату инвесторларды қызықтыра алса, онда геологиялық барлау 100 миллиард доллардан астам кіріс әкеледі деп болжануда.

Келесі сала – тау-кен өндірісі. Бізде мұнай мен газ кен орындары таусылып жатқандықтан қорларды басқа қайнар көздермен толтыру керек. Соның ішінде сирек кездесетін металдар болашақта үлкен экспортқа айналуы мүмкін. Егер барланған кен орындарында 6 жыл ішінде өндірісті дамытуға уақыт болса, онда олар да ЖІӨ-нің ұдайы өсуіне үлес қосады. Бірақ жақсы нұанс бар. Президент сирек жерді өндіріп қана қоймай, оны ел ішінде қайта өңдеу міндетін қойды. Бұл тәсіл экспорттың әлеуетті кірісін бірнеше есе арттырады. Сонымен қатар, өңдеу өнеркәсібін ақылға қонымды протекционизм арқылы дамыту жоспары да бар. Ішкі тұтыну мониторингі жүйесі қайта қаралатын болады. Біз де ақылға қонымды протекционизмді ұстануымыз керек.

Сонымен қатар, Президент жаңа салалар құруды көздейтін кәсіпорындарды 3 жылға салықтан босатуға шешім қабылдады. Егжей-тегжейлерді кейінірек түсінеміз, бірақ керемет бастама.

Тағы бір үлкен бастама – инфрақұрылымды жаңарту (ЖЭО, энергия желілері, су құбырлары, кәріз, газбен жабдықтау және 4 мың

шқ. жол). Дұрыс жүргізілген жағдайда, бұл бастаманың өзі жыл сайын ЖІӨ-нің 50 млрд. долларға дейін өсімін береді.

Ел дамуында ауыл шаруашылығы да елеулі өз рөлін атқара алады. Бір кездері бұл сала ЖІӨ-нің 20-35%-ын иеленсе, қазір бар болғаны 4-5%-ды құрайды. Егер кем дегенде оны 10%-ға дейін жеткізсек, бұл жыл сайын 10-20 миллиард доллар табыс түсіреді. Бірақ бұл ауыл шаруашылығы әлеуетінің жартысы ғана. Сондай-ақ, IT, туризм, креативтік қызметтерді дамыту жоспарда тұр.

Қазақстанның еңбек өнімділігі дамыған елдерден 5-8 пайызға төмен. Оны кейбір реформалар арқылы 2-3 есе (ЖІӨ 450-700 млрд доллар) көтеруге болады, бірақ сыбайлас жемқорлықты нөлге келтіріп, мемлекеттік басқару сапасын ең жоғары стандарттарға дейін көтеру арқылы максимумға (1,5 трлн доллар) көтеруге болады.

Ж.ОРЫНТАЕВ,
М. Әуезов
атындағы ОҚУА
азаматтық құқық
және азаматтық іс
жүргізу
кафедрасы
Заң ғылымдарының
кандидаты, профессор
П. ЕСЕНБЕКОВА,
PhD докторы,
аға оқытушы
М.БЛАШЕВА,
құқық магистрі, аға
оқытушы